

Voimaa vertaisuudesta

Vertaisuuden merkitys vanhempien häpeän kokemuksen käsittelyssä

OPINNÄYTETYÖ
Syyskuu 2024

Mervi Lähteenmäki ja Maarit Simola

Sosionomin tutkinto-ohjelma

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Sosionomin tutkinto-ohjelma

LÄHTEENMÄKI, MERVI & SIMOLA, MAARIT: Voimaa vertaisuudesta. Vertaisuuden merkitys vanhempien häpeän kokemuksen käsittelyssä.

Opinnäytetyö 42 sivua, joista liitteitä 5 sivua
Syyskuu 2024

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, mitä merkityksiä vertaisuuden kokemuksella on yksilöille. Tarkoituksena oli tutkia sitä, miten vertaisuuden avulla voidaan käsitellä häpeän kokemuksia ja muita vaikeita tunteita. Tavoitteena oli tuoda esiin lasten vanhempiinsa kohdistama väkivalta ilmiönä, joka on yhteiskunnassamme melko vaiettu ja häpeälliseksi koettu aihe. Opinnäytetyön yhteistyökumppanina oli Setlementti Tampere ry:n Perheväkivaltaklinikan Kun lapsi satuttaa -työmuoto.

Tutkimusmenetelmäksi valikoitui kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Tiedonkeruu toteutettiin teemahaastattelun avulla. Haastateltavana oli neljä vanhempaa. Aineiston analysointiin käytettiin sisällönanalyysin menetelmää. Tavoitteena oli saada tutkittavasta ilmiöstä syvällistä tietoa sekä nostaa esiin haastateltavien omia kokemuksia.

Vanhempien kokemukset oman lapsen väkivaltaisuudesta olivat hyvin subjektiivisia ja tuntemukset monenlaisia. Jokainen vanhempi sanoitti tunteita omalla tavallaan. Vastauksista nousi esiin myös yhteneväisyyksiä. Oman lapsen väkivaltaisuus korosti vanhempien tunnetaitojen merkitystä. Vanhemmat kuvailivat myös häpeän tunteita, joita väkivaltaisuus heissä herätti. Tuloksissa tuli ilmi eri keinoja, joilla vanhemmat yrittivät välttää häpeää. Vertaisuuden hyödyt nähtiin merkittävänä sekä yksilölle että laajemmin sote-kentällä. Vertaisuuden koettiin lievittävän häpeää ja muita vaikeita tunteita.

Opinnäytetyön johtopäätöksenä voitiin todeta, että sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten tarjoama apu ei ole tuottanut vanhemmille helpotusta. Haasteita ovat tuottaneet tarpeiden tunnistaminen sekä tarjottavien palveluiden kohtaamattomuus. Ammattilaisten tietoisuuden lisääminen lasten väkivaltaisesta käytöksestä olisi tärkeää. Ammattitaitoinen kohtaaminen vaikuttaisi positiivisesti koko perheeseen. Vertaisuuden avulla vanhemmat saivat korjaavan kokemuksen lapsen väkivaltaisuuden aiheuttamista huonommuuden tunteista. Vertaisuutta olisi mahdollista hyödyntää vielä paljon laajemmin ammatillisen avun rinnalla myös julkisella sosiaali- ja terveydenhuollon kentällä. Vertaisuus ja ammatillinen apu toimisivat tällöin hyvin toisiaan täydentävinä.

Asiasanat: vertaisuus, vertaistuki, lähisuhdeväkivalta, häpeä, vanhemmuus

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

LÄHTEENMÄKI, MERVI & SIMOLA, MAARIT:
Strength from Peer Support
The Importance of Peer Support in Dealing with Parents' Experience of Shame.

Bachelor's thesis 42 pages, appendices 5 pages
September 2024

The objective of this thesis was to explore the significance of peer support for individuals, specifically in the context of violence inflicted by children against their parents—a phenomenon that is often stigmatized and considered shameful in society.

Data was collected through thematic interviews with a total of four parents. Thematic analysis was applied, partly based on predefined themes from the interview guide and supplemented by new themes that emerged during the discussions.

The results indicated that parents' experiences of their child's violence were deeply personal. Many described feelings of shame that the violence provoked. The benefits of peer support in managing these feelings of shame were highlighted during the interviews.

The research revealed that the child's violent behavior triggered a wide range of emotions in all the parents. Shame appeared to significantly shape their experience of the violence. Further research could explore this phenomenon more broadly, from various perspectives, to better understand its impact on families.

Keywords: parity, peer support, domestic violence, shame, parenting

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	LÄHISUHDEVÄKIVALTA.....	6
	2.1. Lähisuhdeväkivalta ilmiönä	6
	2.2. Väkivaltatyö Suomessa	7
	2.3. Lapsen vanhempaansa kohdistama väkivalta.....	8
3	TUNNETAIDOT	10
	3.1. Vanhemmuuden herättämät tunteet.....	10
	3.2. Vaikeiden tunteiden kohtaaminen	11
	3.3. Häpeä tunteena ja sen käsittely	12
4	VERTAISTUKI JA VERTAISUUS	15
5	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	18
	5.1. Tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset	18
	5.2. Tutkimusmenetelmä.....	18
	5.3. Aineiston analyysi	20
	5.4. Luotettavuus ja eettisyys	21
6	TUTKIMUKSEN TULOKSET	24
	6.1. Oman lapsen väkivaltaisuuden herättämät tunteet	24
	6.1.1 Esiinnousseet vaikeat tunteet.....	26
	6.1.2 Vanhemman tunnetaidot	26
	6.1.3 Häpeän käsittelykeinot	27
	6.2. Vertaisuuden kokemukset häpeän ja muiden vaikeiden tunteiden käsittelyssä	28
	6.2.1 Vertaisuuden merkitys yksilölle.....	29
	6.2.2 Vertaisuuden mahdollisuudet laajemmin	31
7	JOHTOPÄÄTÖKSET	33
8	POHDINTA	35
	LÄHTEET.....	37
	LIITTEET	39
	Liite 1. Alustavat haastattelukysymykset.....	39
	Liite 2. Tietosuojailmoitus.....	40
	Liite 3. Tiedote	42
	Liite 4. Suostumuslomake.....	43

1 JOHDANTO

Väkivaltatyö ja suhtautuminen väkivaltaan sekä sen kohtaamiseen on vaikeaa edelleen myös ammattilaisille. Erityisesti lapsen vanhempiinsa tai perheenjäseniinsä kohdistama väkivalta on vaiettu aihe, jota ei helposti tunnisteta. Setlementti Tampere Ry:n perheväkivaltaklinikan ”Kun lapsi satuttaa” -työmuoto tekee edistyksellistä työtä tähän aiheeseen liittyen. Siksi halusimme lähteä tutkimaan tätä meitä molempia kiinnostavaa ilmiötä. Opinnäytetyömme tarkoituksena on selvittää, Opinnäytetyömme tarkoituksena oli selvittää, mitä tunteita lapsen väkivaltainen käytös vanhemmassa herättää sekä miten vertaisuuden avulla voidaan käsitellä häpeän ja muiden vaikeiden tunteiden kokemuksia. Tavoitteena on tuoda esiin lasten vanhempiinsa kohdistama väkivalta ilmiönä, joka on yhteiskunnassamme melko vaiettu ja häpeälliseksi koettu aihe.

Teimme opinnäytetyömme yhteistyössä Tampere Setlementti ry:n Perheväkivaltaklinikan kanssa ja haastateltavat saimme heidän kauttaan. Aineistoa varten haastattelimme yhteensä neljää vanhempaa, kolmea vertaisryhmään osallistunutta vertaista sekä ryhmän toisena vetäjänä toiminutta koulutettua vertaisvanhempaa. Kaikkia heitä yhdisti kokemukset väkivallasta oman lapsen taholta. Opinnäytetyössämme esittelemme aiheeseen liittyvät teoreettiset lähtökohdat sekä tutkimusmenetelmät, joita käytimme. Lisäksi esittelemme Tampere Setlementin toimintaa oleellisilta osiltaan ja heidän vertaistoimintaansa. Teemahaastatteluiden kautta kerätyn aineiston pohjalta nostamme esiin vanhempien kokemuksia vertaisuudesta häpeän ja vaikeiden tunteiden käsittelyssä sekä oman lapsen väkivaltaisuuden herättämistä tunteista.

2 LÄHISUHDEVÄKIVALTA

2.1 Lähisuhdeväkivalta ilmiönä

Lähisuhdeväkivalta, aivan kuten mikä tahansa väkivalta loukkaa oikeusvaltion periaatteita, kuten perus- ja ihmisoikeuksiin kuuluvia yksilönsuojaa, itsemääräämisoikeutta ja vapautta. Lähisuhdeväkivalta on näyttäytynyt pitkään lähinnä miesten tekemänä väkivaltana, mutta on syytä muistaa, että lähisuhdeväkivaltaa voi käyttää myös muut perheenjäsenet. Lähisuhdeväkivalta on väkivaltaa vanhemman ja lapsen, sisarusten, puolisoitten tai elämänkumppanien välillä, eli kaikkein läheisimmissä ihmissuhteissa. Lähisuhdeväkivalta koetaan juuri siitä syystä erittäin kipeäksi asiaksi. Väkivaltaa voidaan hävetä, siitä voidaan tuntea syyllisyyttä tai se voidaan salata. Lähisuhdeväkivalta on moninainen ongelma, jonka seuraukset ulottuvat laajalti monissa sukupolvissa eri osapuolten lähipiiriin. Konfliktiteorioissa lähisuhdeväkivalta ymmärrettiin perheen tai pariskunnan puutteellisen vuorovaikutuksen seuraukseksi. Kun asioita ei pystytty ratkaisemaan muilla keinoin, syntyy riitoja ja tilanteista seuraa väkivaltaa. Kehityopsykologisessa lähestymistavassa väkivaltaa pohditaan opittuna käytösmallina, kuten lapsuuskodista saatua perintöä. (Lidman, 2015, 23-57.)

Väkivalta voi aiheuttaa monenlaista pelkoa. Voidaan pelätä väkivallan pahentumista, viranomaisten puuttumista tai perheen hajoamista. Väkivalta saattaa aiheuttaa fyysisiä vammoja, mutta henkiset seuraukset ovat usein vielä pitkäkestoisempia, kuten minäkuvan muuttuminen, turtuminen, itseluottamuksen heikkeneminen sekä ikävien muistojen mieleen palaaminen. Väkivalta on käytöstä, joka pelottaa, loukkaa ja vahingoittaa kokijaansa. Väkivallalla on taipumusta pahentua ajan saatossa, joka kaventaa henkilön mahdollisuutta hyvään ja turvalliseen elämään. Väkivaltaa kokevissa perhe- ja lähisuhteissa vallitsee erittäin merkittävästi pelko. Tähän voi tottua huomaamattaan. Pelko, ahdistus, kipu tai väkivalta eivät kuulu turvalliseen lähisuhteeseen. Lähisuhdeväkivalta voidaan mieltää pelkätään fyysiseksi väkivallaksi, mutta myös henkinen väkivalta, seksuaalisuutta loukkaava väkivalta, taloudellinen väkivalta, vaino, kunniaan liittyvä väkivalta tai esimerkiksi pakottava kontrolli ovat yhtä vahingollisia. (Ensi- ja turvakotien liitto, n.d.)

Pitkittyessään lähisuhdeväkivalta luo kokijalleen avuttomuuden sekä voimattomuuden tunteen. Tilanteesta on vaikeaa nähdä ulospääsyä ja asiasta puhuminen saattaa olla erittäin vaikeaa. Kokijan häpeä ja tekijän uhkaukset saattavat saada kokijan vaikenemaan erittäin vakavissakin tilanteissa. Kokija saattaa tuntea tilanteet nöyryyttävinä ja näin ollen kokea huonommuuden ja syyllisyyden tunteita. Pitkään tällaisissa tilanteissa olleet saattavat vähätellä omia kokemuksiaan ja väkivallan vaikutuksia. Pelon ja uhan kokemukset voivat pitkittyessään johtaa traumatisoitumiseen ja näin ollen altistaa masennukselle. (Mieli ry, 2023.)

2.2 Väkivaltatyö Suomessa

Lähisuhdeväkivaltaa kokeneen uhrin tulee saada oma äänensä kuuluviin. Toisten tulee kuunnella hänen tarinansa niin monta kertaa, kun hän haluaa tätä kertoa. Uhrin on hyvä saada jäsenneiltyä jotenkin tapahtunutta, tämä on merkityksellistä hänen selviytymisessään. On hyvin yksilöllistä, kuinka tarkkaan tilanteista halutaan puhua. On hyvä pohtia, minkälaisia vaikutuksia koetulla väkivallalla on ollut identiteettiin ja minäkuvaan. Moni uhri kokee, että heissä itsessä olisi jotain vikaa. He eivät välttämättä tiedosta, kuinka yleistä väkivalta lähisuhteissa on. Uhrille on myös hyvä sanoittaa, kuinka hänen tunteensa, ajatuksensa ja reaktionsa ovat täysin normaaleja. Jokainen lähisuhdeväkivallan uhri on kokemuksensa ja kertomuksensa kanssa ainutlaatuinen. Jokaista on myös autettava eri tavalla ja tämä vaatii tarinan kuulijalta joustavuutta. On tärkeää muistaa, että jokainen on oman elämänsä asiantuntija ja näin ollen tiedostaa yleensä parhaiten, miten ja mikä häntä voisi auttaa. Väkivaltatyössä on hyvä muistaa ei-tietämisen merkitys, vastaukset jäsennellään kokoon yhdessä asiakkaan kanssa. (Kytölä 2021, 153-182.)

Tampereen Setlementin Kun lapsi satuttaa-työssä tarjotaan matalan kynnyksen ammatillista apua perheille, kun lapsi käyttää väkivaltaa muita perheenjäseniään kohtaan. Palvelu on lyhytkestoista, jossa tavoitteena on perheen ja lapsen tilanteen vakauttaminen, arjen toimintakyvyn lisääntyminen sekä väkivallasta johtuvan häpeän sekä traumaoireiden vähentäminen. Ammattilaiset käyttävät työssään kriisi- ja väkivaltatyön menetelmiä. Vanhemmille järjestetään ryhmätoimintana vertaistukiryhmiä. (Setlementti Tampere, 2024.) Ryhmässä toimii myös kou-

lutettu vertaisvanhempi. Setlementti Tampere ry on aiemmin kouluttanut vertaisvanhempia. Nämä vertaisvanhemmat ovat itse kohdanneet väkivaltaa oman lapsensa taholta ja toimivat nyt esimerkiksi näiden vertaistyhmiä vetäjänä yhdessä Setlementti Tampere ry:n työntekijän kanssa.

2.3 Lapsen vanhempaansa kohdistama väkivalta

Tutkimme opinnäytetyössämme vähemmän tutkittua lähisuhdeväkivallan muotoa eli lapsen tuottamaa väkivaltaa vanhempiaan tai muita perheenjäseniään kohtaan. Sanalla väkivalta tarkoitetaan kaikkea käyttäytymistä, millä pyritään vahingoittamaan toista. Se voi olla joko fyysistä tai verbaalista, joka esiintyy haukkumisena tai uhkailuna. (Kaltiala-Heino 2013, 72.)

Lapsen ja nuoren vihaa voidaan ajatella pahuutena tai kypsymättömyytenä. Vihastunutta lasta voidaan usein mitätöidä, pahimmillaan rangaista. Lapsi oppii kuitenkin säätelmään tunneilmaisuaan aikuista tarkkaillen. Lapsella ja nuorella on lupa tuntea kaikkia tunteita, jopa vihaa. Kuitenkin vihan pitkäaikainen tunteminen on uuvuttavaa ja repivää. (Nurmi 2013, 17-20.)

Lapsella on tarve reagoida ympäristön häiritseviin ja voimakkaisiin ärsykkeisiin ja tämä saattaa purkautua aggressiona. On kuitenkin muistettava, ettei lapsen lupa tuntea, anna oikeutusta vahingoittavaan käyttäytymiseen (Nurmi 2013, 18-20.) Lapsuudenaikainen kaltoinkohtelu, kuten perustarpeiden laiminlyönti tai varhaisen hoivasuhteiden katkeaminen ovat suurimmat altistavat tekijät väkivaltaiselle käytökselle. Lapsuudenaikainen väkivaltaisuus voi enteillä myös tulevaisuudessa puhkeavasta mielenterveyden häiriöstä, neuropsykiatrisista haasteista tai autismin piirteistä. (Kaltiala-Heino 2013, 90, 96-97.)

Journal of family studies lehti kirjoittaa Espanjassa laaditussa varhaisen puuttumisen innovatiivisesti ohjelmasta, jossa vanhemmat pyytävät apua lapsensa väkivaltaiseen käytökseen. Tämä tunnetaan nimellä CPA (child-to-parent abuse). Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää varhaisen puuttumisen lyhyen aikavälin vaikutuksia. Tutkimukseen osallistui 23 perhettä, joissa lapsen väkivaltaisuutta

esiintyi. Artikkelissa kuvattiin, kuinka lasten väkivaltaisuuden oletetaan lisääntyvän. Lapsuuden aikaisten väkivaltaisuuksien johtavan usein myös väkivaltaiseen aikuisuuteen. Tämä saattaa nostaa riskiä alkoholismiin tai huumeongelmiin, sekä trauma- ja mielenterveysongelmiin myöhemmässä vaiheessa. Ohjelman kerrottiin olevan myönteinen, vaikuttaen positiivisesti etenkin vanhempien sekä perhesuhteiden laatuun. (Izaskun, Ainara, Edurne, Nagore 2023, 77-96.)

3 TUNNETAIDOT

3.1 Vanhemmuuden herättämät tunteet

Vanhemmuus tapahtuu toisaalta luonnostaan, mutta on myös ikuista opettelua ja oppimista. Vanhemmuudessa on tärkeää vaalia turvallisuutta, riitatilanteissa lapseen tulee pitää yhteys ja vanhemman on tärkeää pysyä rauhallisena. Näissä tilanteissa vanhempaa auttavat esimerkiksi tunnetaidot ja myötätunto. Vanhemman selkeys omaan tunne-elämään auttaa vastaanottamaan lapsen ja nuoren tunteiden kirjoa. Nämä hetket ja tilanteet vievät vanhemmalta paljon energiaa ja huomiota. (Nurmi & Pruuki 2020, 105-107).

Nykyään lapsien kasvatuksessa vanhemmat tarvitsevat taitoja, joita heidän lapsuudessaan ei ole opetettu. Vanhemmilta vaaditaan laajaa tunneälykkyyttä ja samalla hyvää itsesäätelyä, mutta vain harva aikuinen taitaa näitä taitoja. Lasta ohjaa ja opettaa parhaiten aikuinen, joka pysyy tilanteissa rauhallisena. Kun vanhempi pystyy säätelämään omaa käytöstään ja tunteitaan, myös lapsen itsesäätely kehittyy siinä rinnalla. (Trogen 2022, 11-12.)

Vanhemmuudessa vaihtelevat erilaiset roolit: elämän opettaja, rakkauden antaja, huolehtija, rajojen asettaja sekä ihmissuhdeosaaja. Kaikkiin näihin osa-alueisiin tarvitaan tunteiden kohtaamista ja niiden hallintaa, varsinkin kun mietitään tätä aggressiokasvatuksen näkökulmasta. Vanhempi näyttää lapselleen mallia aggressiotunteiden kanssa pärjäämisestä - tai vaihtoehtoisesti niiden valtaan joutumisesta. (Nurmi & Pruuki 2020, 65.)

Vanhemmuudessa on tärkeää tunnistaa myös oman lapsuutensa vaille jäämisen hetket. Nämä saattavat nostaa hallitsemattomia tunteita pintaan oman lapsen kiukun yhteydessä ja näin ollen vaikuttaa omaan toimintaan. Vaikeissa tilanteissa nousevat käyttäytymismallit saattavat juontaa juurensa vanhemman omasta lapsuudesta, tai jopa pitkälle sukupolvien ketjussa. (Nurmi & Pruuki 2020, 76.)

Itsesäätely ohjaa laajasti toimintaamme ja se vaikuttaa aivan kaikkeen tekemiimme. Se vaikuttaa omaan olotilaan, vuorovaikutustaitoihimme sekä ajatuksiimme ja kykyihimme ohjata omaa toimintaamme. Tunnetaitoihin liittyvään kokonaisuuteen emme pysty kokonaan itsekään vaikuttamaan ja siksi se ei ole helppo taito opetella. Tunnetaitoihin liitetään vahvasti myös itsemyötätunto, nämä toimivat vahvassa yhteistyössä keskenään. (Trogen 2022, 13-14.)

3.2 Vaikeiden tunteiden kohtaaminen

Tunteitaan voi säädellä, kun nämä ensin tunnistaa ja oikeuttaa itselleen. Tunne kehittyy vuorovaikutuksessa ympäristön sekä muiden ihmisten kanssa. Tunteemme liittyvät siis aina elämän ja hyvinvoinnin kannalta olennaisiin tapahtumiin ja tästä syystä näiden tunnistaminen, nimeäminen sekä kohtaaminen on erityisen tärkeää. (Juusola 2021, 48-53.)

Aivomme siirtyvät voimakkaissa tunnetilanteissa erittäin nopeasti niin kutsutulle reaktioalueelle. Tällöin lähdemme toimimaan kuin matelijat, eli joko pakenemme tai taistelemme. Tämä saattaa näkyä myös tunteiden tukahduttamisena tai säätelemättömänä purkautumisena, toisinaan saatamme myös jähmettyä. Aivoistamme löytyy myös alueita, joiden avulla pystymme havainnoimaan ja tällöin myös säätelemään tunteitamme. Tällöin tunteiden käsittely mahdollistuu myös aivokuoressa eli ajattelun alueella. (Trogen 2022, 21-22.)

Itsemyötätunnolla on suuri rooli vaikeiden tunteiden kohtaamisessa sekä myös tunteiden hyväksynnässä. On myös tärkeää tunnistaa pitkäaikainen kuormitus ja rajattomuus, joka saattaa varsinkin vanhemman olemuksessa näyttäytyä ärtyisyytenä ja vihaisuutena. Elämässämme tulee tilanteita, jolloin voimavaramme ovat loppu, emmekä kykene enää kohtaamaan lasta hänen tarvitsemallaan tavalla. Nämä tilanteet aiheuttavat vanhemmassa syyllisyyttä. (Trogen 2022, 14-86.)

Tunnetaitojen kehittyminen auttaa meitä ongelmanratkaisuissa. Kun pystymme vähentämään reaktioherkkyyttämme, näin saamme myös rauhoitettua kehomme

ja mieleemme. Näin ollen emme jää reagoivien liskoaivojen armoille, vaan kykenemme käyttämään ajatteluun etuotsalohkoamme. Ideaalitulanteessa meidän tulisi pystyä ajattelemaan koko aivojen alueella ja tutkia tilannetta useasta näkökulmasta. Tällöin ongelmallisissa tilanteissa tunteet eivät häiritsisi ajatteluamme, vaan pystyisimme säätelemään tunteitamme niin, että ajattelu onnistuu. (Trogen 2022, 28.)

3.3 Häpeä tunteena ja sen käsittely

Oman lapsen vanhempaansa kohdistamana väkivalta saattaa herättää vanhemmissa häpeää. Häpeä on tunne, joka liittyy yksilöön itseensä ja se syntyy vertailusta muihin ihmisiin tai jos kokee ettei tule nähdyksi omana itsenään. Häpeän kokemukseen liittyy se, että tuntee alemmuutta, arvottomuutta, riittämättömyyttä ja ulkopuolisuutta suhteessa muihin. Mikäli ympäristön suhtautuminen on pitkäkestoisesti ollut tuomitsevaa ja hylkäävää yksilöä kohtaan, hän alkaa itsekin uskoa olevansa vääränlainen ja arvoton ihmisenä. Tällaiset uskomukset heikentävät toimintakykyä ja lamauttavat. Mieleen saattaa tulla ajatus, että miksi edes yrittää, jos en kuitenkaan kelpaa. (Myllyviita 2021, 21.)

Ongelmallinen häpeä voidaan jakaa kahteen luokkaan, joita ovat ulkoinen ja sisäinen häpeä. Ulkoinen häpeä tarkoittaa yksilön keskittymistä siihen, miten muut hänet näkevät ja mitä tunteita hän muissa herättää. Ulkoisessa häpeässä keskeistä on sosiaalinen ulottuvuus ja yksilö kokee tällöin herättävänsä vihaa ja halveksuntaa muissa. Hän näkee sosiaaliset tilanteet tätä vinoutunutta uskomustaan tukevalla tavalla. Yksilö, joka puolestaan kärsii sisäisestä häpeästä, kohdistaa muiden sijasta huomion itseensä. Hän tekee arvioita itsestään riittämättömänä, pahana tai virheellisenä. Sisäinen häpeä on ihmisessä tavallaan automatisoituna ja ei silloin tarvitse sosiaalista ympäristöä aktivoitumiseen. (Myllyviita 2021, 21.)

Arkipuheessa häpeä ja syyllisyys sekoittuvat usein toisiinsa ja niistä puhutaan samaa tarkoittavina. Tunteina nämä ovat toki läheisiä ja muistuttavat paljon toisiaan, mutta pohjimmiltaan ne ovat kuitenkin hyvin erilaisia. Niiden erottaminen toisistaan on tärkeää, koska ne vaikuttavat niin eri tavoin tunnekokemuksiin ja käyttäytymiseen. Tämä auttaa ymmärtämään häpeän tunnekokemusta paremmin ja

syvällisemmin. Kun koemme syyllisyyttä, tiedämme toimineemme väärin ja vastoin omia arvojamme. Tunnamme katumusta ja haluamme korjata tilanteen. Mikäli koemme oman toimintamme perusteella olevamme huonoja ihmisinä, muuttuu tunne häpeäksi. Kun tuntee syyllisyyttä, arvioi omaa käyttäytymistään. Kun kokee häpeää, arvioi ja arvostelee itseään ja minuuttaan. (Malinen 2010, 185.)

Häpeä on myös eri asia kuin nolo. Jokin arkinen asia voi olla noloa, kuten juomalasin kaataminen. Häpeä sen sijaan on arvottomuuden tunnetta ja kukaan tuskin tuntee arvottomuutta kaadettuaan maitolasin. Vaikka häpeä on vaikea tunne, sillä on tärkeä tehtävä suojella minän rajoja ja näin ollen se on välttämätön osa terveen ihmisen elämää. Toisaalta jos häpeästä tulee osa ihmisen identiteettiä, estää se tasavertaisen vuorovaikutuksen muiden kanssa. Tällöin ihminen voi tuntea itsensä vääränlaiseksi koko elämänsä. Hankaluudestaan huolimatta häpeä on tärkeä tunne, sillä sen vuoksi emme tee pahaa toisille. Herkkyys muiden tunteille on tärkeää ja osa ihmisyyttä. (Viljamaa 2018, 8.)

Häpeän käsittelyyn ja lieventämiseen on useita tapoja ja mekanismeja, jotka on tiivistetty seuraavaan Kuvaan 1. Vetäytyminen on häpeävälle ihmiselle yleinen reaktio. Ihminen vetäytyy ja pyrkii piiloutumaan, jotta hän ei tavallaan paljastuisi muille. Hänen tunteensa ovat kielteisiä ja ahdistavia, kuten pelkoa, jännitystä ja ahdistusta sekä häpeää. Vetäytyminen yleensä rajoittaa ihmisen elämää ja voi ilmetä esimerkiksi juuri kuvan 1. mukaisesti lamaantumisenä ja psyykkisenä halvaantumisenä. Häpeä voi tällöin myös estää omista oikeuksista kiinni pitämisen sekä puolustautumisen. Vetäytyminen saattaa saada ihmisen vetäytymään kokonaan myös läheisistä ihmissuhteista. Vetäytymisen tavoitteena on välttää oman häpeän kokemuksen kohtaaminen (Reenkola 2014, 118.)

Toinen mekanismi häpeän käsittelyyn ja lieventämiseen on välttäminen. Välttäminen tarkoittaa sitä, että ihminen ei joko tunnista häpeän tunnetta tai kieltää sen itseltään kokonaan. Tällöin ihminen pyrkii kääntämään häpeän toisaalle ja näin suojaamaan omaa minuuttaan vaikeilta tunteilta. Tämä saattaa tapahtua esimerkiksi elämällä menevää elämää, johon kuuluu paljon riskien ottamista tai pyrki-

mällä saamaan seksuaalista mielihyvää. Ihminen ylenkatsoo muita, mutta ei kuitenkaan itsekään kykene kritiikin pelossa esimerkiksi aitoon läheisyyteen tai omaaloitteisesti luomaan jotakin uutta. (Reenkola 2014, 120.)

Häpeän lieventäminen voi tapahtua myös hyökkäämällä joko itseä tai toisia kohtaan. Kun ihminen hyökkää itseään kohtaan, hän yleensä tunnistaa häpeän ja riittämättömyyden tunteen. Tällöin hän kääntää vihan ja kritiikin itseään kohtaan, vähättelemällä ja mitätöimällä itseään jatkuvasti. Tämä puolestaan aiheuttaa voimistuvaa häpeän tunnetta ja oman itsen halveksunta lisääntyy. Toisiin kohdistuva hyökkäys puolestaan tarkoittaa sitä, että ihminen kohdistaa häpeäänsä ja huononmuuden tunteitaan muihin ihmisiin. Tavoitteena on keskittyä muiden virheisiin ja näin saada häpeä siirtymään itsestä toisaalle. (Reenkola 2014, 121-122.)

Kuva 1. Häpeän käsittelykeinot. Koostanut Jaana Tuovinen Häpeän monet kasvot –teoksen (Malinen 2011) pohjalta.

4 VERTAISTUKI JA VERTAISUUS

Vertaistuki on käsite, joka laajasti määriteltynä tarkoittaa prosessia, jossa samantlaisia kokemuksia tai haasteita omaavat ihmiset kohtaavat tasavertaisina. Tämän jaetun kokemuksen avulla he voivat antaa ja saada toisiltaan tukea oman tilanteensa käsittelyssä. (Penney 2018, 1.)

Vertaistuki voi olla epävirallista ja erilaisissa yhteisöissä ja verkostoissa epävirallisesti tapahtuvaa tai kuten tässä opinnäytetyössä organisoituna toimintana, joka toteutuu järjestön organisoimana ja jossa vertaiset kokoontuvat säännöllisesti vertaistukiryhmään tukemaan toisiaan. Tyypillisiä vertaistuen järjestämistapoja ovatkin juuri erilaiset vertaistukiryhmät. Vertaistukiryhmässä keskeisiä periaatteita ovat vastavuoroisuus, luottamuksellisuus ja kunnioitus. Vertaistukiryhmässä vertaiset sekä saavat että antavat tukea samanaikaisesti. Omien kokemusten peilaaminen muiden kokemuksiin voi olla terapeutista. Vertaistukiryhmässä tuki tarkoittaakin usein pääasiassa emotionaalista tukea. Vertaistuen keskeisiä vaikutuksia on kuvattu myönteisiksi siten, että se voimaannuttaa ja lievittää yksinäisyyden kokemuksia. Tosin vertaistuki voi vaikeita aiheita käsitellessä nostaa pintaan myös ahdistusta ja vaikeita tunteita. (Eronen 2023, 8-11.)

Vertaistuesta puhuttaessa nousee esiin myös kokemusasiantuntijuuden termi. Vertaistuki ja kokemusasiantuntijuus tarkoittavat kuitenkin hieman eri asioita. Kokemusasiantuntijuus on kehittynyt vertaistukitoiminnan pohjalta ja vertaistukea on hyödynnetty Suomessa jo pitkään potilas-, vammais- ja kansalaisjärjestöissä. Koska vertaistuki ja kokemustoimijuus ovat toisiaan lähellä, on niiden eroja syytä tässäkin hieman selventää. Käsitteet eroavat toisistaan etenkin toiminnan kohde-ryhmän perusteella. Vertaiset toimivat pääasiassa toisten vertaisten kanssa, kun taas kokemustoimijat voivat työskennellä myös ammattilaisten kanssa. Huolimatta tästä selkeästä jaosta termit menevät välillä sekaisin ja kokemustoimijuutta kuvaillaan usein vertaisuuteen viittaavilla käsitteillä. (Eronen 2023, 4.)

Vertaisuudessa ja kokemustoimijuudessa yhteistä on kuitenkin se, että näiden molempien elämäkokemuksessa on sellaisia haastaviksi määriteltyjä tapahtumia, näiden kokemusten työstämistä ja tämän kokemuksen kautta syntynyttä tietoa. Tämä subjektiivinen tieto voidaan siis määritellä elettyjen kokemusten kautta

hankituksi. (Moilanen 2021, 17.) Tässä opinnäytetyössä kyse on vertaistuesta ja vertaisista, jotka osallistuvat järjestettyyn vertaistukiryhmään.

Vertaistuki voidaan nähdä organisoituneena toimintana, jossa annetaan ja saadaan apua. Keskeisenä ajatuksena on, että ihmisillä on luontainen taipumus tällaiseen empatiaan ihmisiä kohtaan, joilla on samankaltaisia kokemuksia ja haasteita kuin heillä itsellään. Haasteita elämässään kohdanneilla ihmisillä on auttamishalua vastaavia haasteita kohdanneita ihmisiä kohtaan. Tämänkaltaisesta vertaistuesta hyötyvät sekä autettava, joka saa tarvitsemaansa tukea, että auttaja, joka saa itselleen kokemuksen, että häntä tarvitaan ja arvostetaan. (Penney 2018, 1.)

Vertaisryhmissä korostuu osallistujien kokemusten samankaltaisuus, oman tarinan kertominen muille, osallistujien kesken vallitseva luottamus ja kunnioitus sekä vertaisuus ja osallisuus. Erityisesti lähisuhdeväkivaltaa kohdanneiden ihmisten ryhmissä nämä kaksi viimeisintä korostuvat. Se, että ihminen kokee vertaisuutta, vaikuttaa paljon hänen selviytymiseensä, aktiiviseen toimijuuteensa ja itsekunnioituksen palautumiseen. (Ojuri 2014, 7.) Erilaiset vertaistukiryhmät ovat tärkeässä osassa väkivaltatyön kentällä puhtaasti ammatillisen avun rinnalla. Tällaisia vertaistukiryhmiä järjestävät ainakin Setlementti Tampereen väkivalta- ja kriisityön yksikkö. Ensi- ja turvakodit, Maria-akatemia, Miessakit ry. Monet näistä kursseista on suunnattu lähisuhdeväkivaltaa kohdanneille naisille.

Me päädyimme opinnäytetyössämme käyttämään käsitettä vertaisuus, sillä pääpaino työssämme oli vertaistukiryhmään osallistuneiden vanhempien eli vertaisten kokemukset. Vertaisuus voidaan nähdä ihmisten tasa-arvoisuutena jonkin tietyn asian, ominaisuuden tai elämäntilanteen suhteen. Vertaisuutta pidetään lähtökohtana tuen antamiselle ja saamiselle. Tässä keskeiseksi nousee molemminpuolinen ymmärrys, joka mahdollistuu vain vertaisten välisessä kanssakäymisessä. Yleensä ihmiset kokevat tarvitsevansa vertaistukea tilanteessa, jossa ammattilaisten, ystävien tai sukulaisten antama tuki ei riitä, sillä heiltä puuttuu oma-kohtainen kokemus. Tämä ei kuitenkaan ole automaattinen tae sille, että vertaistuki toteutuisi. Vertaiskokemukset saattavat olla niin erilaisia, ettei aitoa yhteyttä muodostu. (Eronen 2023, 6-7.)

Väkivaltakokemuksia on hyvä lähteä käsittelemään vasta pitkän vakauttamistyön jälkeen, kun elämäntilanne on rauhoittunut ja kokija on päässyt sisäistämään tapahtumien kulkua. Asiantunteva tieto auttaa uhria havainnoimaan itsessä tapahtuvia asioita ja rohkaisee niistä puhumiseen myös toisille. (Kytölä 2021, 185-186.)

5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

5.1 Tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli selvittää, mitä tunteita väkivaltaisen lapsen käytös vanhemmassa herättää sekä miten vertaisuuden avulla voidaan käsitellä häpeän ja muiden vaikeiden tunteiden kokemuksia. Opinnäytetyössämme halusimme tuoda ilmi sekä ryhmän toisena vetäjänä toimivan koulutetun vertaisvanhemman että ryhmään osallistuvien vertaisten näkökulman.

Opinnäytetyömme tavoitteena on tuoda esiin lasten vanhempiinsa kohdistama väkivalta ilmiönä, joka on yhteiskunnassamme melko vaiettu ja häpeälliseksi koettu aihe. Haluamme antaa äänen vanhemmille, jotka ovat kohdanneet väkivaltaa oman lapsensa taholta ja mitä tunteita tämä vanhemmissa herättää. Toisaalta pohdimme näiden vaikeiden tunteiden hälventämistä vertaisuuden avulla. Lisäksi haluamme nostaa keskusteluun vertaisuuden mahdollisuudet väkivaltatyössä laajemminkin.

Tutkimuskysymyksemme ovat:

1. Millaisia tunteita oman lapsen väkivaltaisuus vanhemmassa herättää ja millaisia tunteiden käsittelykeinoja heillä on ollut?
2. Miten vanhemmat kokevat vertaisuuden merkityksen ja miten vertaisuus auttaa häpeän ja muiden vaikeiden tunteiden käsittelyssä?

5.2 Tutkimusmenetelmä

Toteutimme opinnäytetyön yhteistyössä Setlementti Tampere ry:n Perheväkivaltaklinikan kanssa. Kun lapsi satuttaa -työmuoto järjesti syksyllä 2023 ja keväällä 2024 vertaistukiryhmän vanhemmille, jotka ovat kokeneet väkivaltaa oman lapsensa taholta. Ryhmän vetäjinä toimivat perheväkivaltaklinikan työntekijä sekä koulutettu vertaisvanhempi. Ryhmä kokoontui 7 kertaa aina viikon välein ja ryhmän kesto oli 1,5 tuntia kerrallaan. Haastattelimme kolmea ryhmään osallistunutta vanhempaa sekä yhtä koulutettua vertaisvanhempaa.

Tutkimusmenetelmäksi valitsimme kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen. Tutkimuskohteen ja tutkimuskysymysten kautta aineiston keruumenetelmäksi valitsimme teemahaastattelun. Teemahaastattelussa eli puolistrukturoidussa haastattelussa edetään tiettyjen etukäteen asetettujen teemojen mukaisesti. Teemoihin liittyy tarkentavia kysymyksiä, joita voidaan tarkentaa ja syventää haastattelun edetessä haastateltavien vastausten perusteella. Tämä on teemahaastattelun selkeä etu. Teemahaastattelussa keskeiseksi nousee ihmisten tulkinnat asioista, heidän asioille antamansa merkitykset sekä miten nämä merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 88.)

Liitteessä 1 on alustavat haastattelukysymykset ryhmään osallistuville vanhemmille sekä koulutetulle vertaisvanhemmalle. Olemme muodostaneet teemahaastattelurunkoon kolme teemaa, jotka perustuvat suoraan opinnäytetyömme teoriaosuuteen ja viitekehykseen. Jokaisen teeman alta löytyy tarkentavia kysymyksiä, joiden kautta haastattelurunko muodostuu. Vaikka teemahaastattelun ideana on se, että kysymykset saattavat haastattelun edetessä vaihdella haastateltavasta toiseen, halusimme tehdä tarkan haastattelurungon. Tämä sen vuoksi, että koimme haastattelutilanteen jännittäväksi ja halusimme, että meillä on tukena tarkka haastattelurunko. Kuitenkin haastatteluiden edetessä ja haastateltavien vastausten mukaan kysymykset hieman vaihtelivat, pääasiassa kävimme kuitenkin kaikki haastattelurungossa olevat kysymykset läpi ja kysyimme tarkentavia kysymyksiä tarvittaessa.

Päätimme molemmat osallistua kaikkiin neljään haastatteluun, jotta tuleva aineiston analyysi ja kokonaisuuden hahmottaminen olisi luontevampaa. Mielestämme tämä oli hyvä ratkaisu ja helpotti aineiston analyysia. Pohdimme etukäteen, miten haastateltavat suhtautuisivat kahteen haastattelijaan. Aihe on haastava ja tunteita herättävä haastateltavalle ja myös meille haastattelijoina. Kuitenkin kerroimme ennen jokaista haastattelua, miksi meitä haastattelijoina on kaksi. Pyyrimme haastattelun alussa, että haastateltavat kertoisivat, mikäli joku kysymyksemme tuntuisi pahalta tai heille tulisi haastattelun aikana epämiellyttävä olo. Kaikki haastattelut onnistuivat kuitenkin hyvin, ilmapiiri oli rauhallinen ja haastateltavat kertoivat meille haastavista kokemuksistaan hyvin avoimesti.

5.3 Aineiston analyysi

Nauhoitimme kaikki tekemämme neljä haastattelua ja puhtaaksikirjoitimme eli litteroimme haastattelut, jotta aineiston analyysi olisi selkeämpää. Tekstiä tuli litteroituna yhteensä 29 sivua, fonttina oli arial ja rivinvälinä 1,5. Aineiston analysoinnissa käytimme sisällönanalyysin menetelmää, jossa tavoitteena on saada kerätyistä aineistosta kuvaus tiivistetyssä ja yleisessä muodossa. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 117.)

Aloitimme aineiston analyysin käymällä koko litteroidun haastatteluaineiston läpi ja keräsimme uuteen dokumenttiin kaikki meidän mielestämme opinnäytetyömme kannalta merkittävät vastaukset. Tarkastelimme näitä vastauksia siitä näkökulmasta, miten ne vastasivat ja pyrkivät vastaamaan esittämiimme tutkimuskysymyksiin. Näin saimme muodostettua aineistostamme pelkistyksiä. Tämä sisällönanalyysin ensimmäinen vaihe tarkoittaa pelkistämistä eli redusointia, jolloin aineistosta karsitaan pois epäolennainen. Aineistosta etsitään tässä vaiheessa tutkimustehtäviin vastaavia ilmauksia. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 123.)

Seuraavaksi aloimme ryhmitellä eli klusteroida aineistoa. Tässä vaiheessa aineistosta pyritään etsimään samanlaisia käsitteitä ja yhdistämään niitä eri luokiksi. Näin muodostuvat aineiston sisältöä kuvaavat alaluokat. Nämä alaluokat nimetään niiden sisältöä kuvaavalla tavalla, joka voi olla tutkittavan ilmiön ominaisuus, piirre tai käsite. Tällä tavoin aineisto tiivistetään edelleen, kun yksittäiset ilmaisut sisällytetään yleisimpiin käsitteisiin. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 124.)

Teemoittelulla tarkoitetaan aineistosta nousevia piirteitä, jotka ovat yhteisiä haastateltaville. Ne saattavat pohjautua teemahaastattelun teemoihin ja yleensä nämä teemat nousevatkin aineistosta esiin. Usein analyysin edetessä nousee esiin uusia mielenkiintoisia teemoja. Analyysin kautta valitut teemat ovat tutkijoiden tulintoja haastateltavien vastauksista. Jokainen haastateltava ilmaisee asian omin sanoin ja eri tavalla, mutta tutkija merkitsee vastaukset samaan luokkaan kuulu-

viksi. (Hirsjärvi & Hurme 2007, 173-174.) Teimme tämän teemoittelun ja luokittelun yhdessä ja keskustellen, joten sisällönanalyysin kautta muodostuneet tulokset ovat yhteisiä tulkintojamme aineistosta.

Viimeisenä analyysivaiheena oli aineiston käsitteellistäminen eli abtrahointi, jolla tarkoitetaan etenemistä kohti tutkimuksen kannalta olennaista tietoa ja teoreettisia käsitteitä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 125.) Tällä tavoin tavoitteenamme oli saada aineistosta yhtenäinen teoreettinen kokonaisuus, joka kuvaa vertaisuuden ja oman lapsen väkivaltaisuuden herättämiä tunteita.

Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
Väkivallan tunnistaminen	Vertaisuuden merkitys yksilölle	Vertaisuuden kokemukset Häpeän ja muiden vaikeiden tunteiden käsittelyssä
Uudet oivallukset		
Tunteiden ja kokemusten jakaminen		
Kuulluksi tuleminen		
Sanaton ymmärrys		
Toivo tulevaisuudesta		
Vertaisuuden hyödyntäminen sote-kentällä laajemmin	Vertaisuuden mahdollisuudet laajemmin	
Tärkeää oikea-aikaisuus		
Kokemuksellisuus ammatillisuuden rinnalla		

TAULUKKO 1. Esimerkki pääluokkien muodostuksesta

5.4 Luotettavuus ja eettisyys

Tavoitteenamme oli saada tutkittavasta ilmiöstä syvällistä tietoa sekä nostaa esiin haastateltavien omia kokemuksia, joten sen vuoksi teemahaastattelu on perusteltu valinta tutkimusmenetelmäksi. Haastattelimme syksyllä 2023 ja keväällä

2024 toteutuneen vertaistukiryhmän koulutettua vertaisvanhempaa sekä kolmea vertaistukiryhmään osallistunutta vanhempaa. Kerätty haastatteluaineisto oli hyvin hallittavissa, sillä haastateltavien määrä ei ollut kovin suuri. Koimme, että pystyimme hyödyntämään koko haastattelumateriaalin, eikä mitään jäänyt analyysin ulkopuolella. Tästä on mahdollista päätellä, että olimme osanneet asettaa haastattelukysymykset siten, että niiden avulla saimme vastauksia opinnäytetyömme tutkimuskysymyksiin.

Pohdimme aiheeseen sopivaa tutkimusmenetelmää ja mietimme, miten teema-haastattelu toimii, kun kyseessä on arkaluonteinen ja tunteita herättävä aihe. Ajatelimme, että mikäli olisimme lähteneet keräämään aineistoa kyselylomakkeen avulla, ei aineisto olisi välttämättä muodostunut yhtä syvälliseksi. Haastattelun aikana oli mahdollista esittää haastateltaville lisäkysymyksiä ja tarkentaa vastauksia. Se, että haastateltavat pystyivät vastaamaan kysymyksiimme avoimesti ja rehellisesti, oli meille tärkeä ja arvokas kokemus. Koemme siis, että onnistuimme tutkimusmenetelmän valinnassa ja omasta jännityksestä huolimatta myös haastattelutilanteissa.

Luotettavuuden kannalta on hyvä myös hieman pohtia sitä, että meitä opinnäytetyön tekijöitä oli kaksi. Työskentelimme paljon yhdessä, mutta ajankäytöllisistä syistä muun muassa litteroinnit ja jonkin verran muistakin osioista jaoimme. Päätökset teimme kuitenkin yhdessä ja vasta tämän jälkeen tiettyjen osioiden jakaminen oli mahdollista. Työskentelymme oli kuitenkin koko ajan keskustelevaa ja yhteiset pohdinnat olivat opinnäytetyön parhainta antia. Vaikeista tilanteista päästiin yhteisten keskusteluiden ansioista eteenpäin ja toimiva yhteistyö oli opinnäytetyön tekemisessä eteenpäin vievä voima. Myös haastatteluja tehdessä huomasimme, että yhteistyö onnistuu hyvin, olemme molemmat rauhallisia ja pystyimme mielestämme haastattelutilanteissa antamaan haastateltaville tilaa ja aikaa pohtia vastauksiaan rauhassa.

Toteutimme kaikki haastattelut anonyyminä, mutta haastattelutilanteessa oli luontevaa esittäytyä puolin ja toisin sekä kysyä haastateltavan nimeä. Haastateltavien nimien lisäksi pyysimme heiltä puhelinnumerot ja sähköpostiosoitteet, joita tarvitsemme suostumuslomaketta (liite 3) varten. Nämä tiedot tulevat vain meidän

käyttöömme, eikä niitä voi yhdistää haastateltaviin suoraan tai opinnäytetyön aiheistoon.

Haastatteluun osallistuminen oli vapaaehtoista ja kerroimme haastateltaville, että suostumuksen voi perua missä vaiheessa tahansa. Haastattelutilanteet tallennettiin, mutta nämä tallenteet hävitetään heti opinnäytetyön valmistumisen jälkeen. Haastattelussa kerättyä materiaalia käytämme vain tässä opinnäytetyössä. Haastateltavilta kerätyt yhteystiedot hävitetään myös tietoturvallisesti opinnäytetyön valmistuttua. Salassapitovelvollisuutta noudatamme koko opinnäytetyöprosessin ajan sekä sen jälkeen. Haastateltavia tiedotimme kaikista tietosuojaan liittyvistä asioista tietosuojailmoituksella (liite 2).

6 TUTKIMUKSEN TULOKSET

6.1 Oman lapsen väkivaltaisuuden herättämät tunteet ja niiden käsittelykeinot

Oman lapsen väkivaltaisuus herätti vanhemmissa paljon vaikeita tunteita. Nämä olivat hyvin henkilökohtaisia kokemuksia, vastauksissa nousivat eri tunteiden kirjot ja vaihtelivat laidasta laitaan. Teemaksi nousivat myös vanhempien omat tunteet, kuinka he pystyivät hallitsemaan omia vaikeita tunteitaan lapsen käyttäytyessä väkivaltaisesti. Eritoten häpeän käsittelykeinoja nostettiin kaikissa haastatteluissa esiin.

Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
Häpeä	Esiinnousseet vaikeat tunteet	Oman lapsen väkivaltaisuuden herättämät tunteet
Suru		
Ahdistus		
Viha		
Riittämättömyys		
Neuvottomuus		
Yksinäisyys		
Omien tunteiden tunnistaminen ja käsittely	Vanhemman tunnetaidot	
Ylisukupolvisten haitallisten toimintatapojen tunnistaminen ja pysäyttäminen		
Itsensä syyttely (Itseen kohdistuva hyökkäys)	Häpeän käsittelykeinot	
Eristäytyminen muista ihmisistä (Vetäytyminen)		
Tilanteiden välttäminen (Vetäytyminen)		
Kokemus huonosta vanhemmuudesta ja äitiydestä (Itseen kohdistuva hyökkäys)		

TAULUKKO 2. Tulokset taulukon muodossa tutkimuskysymykseen yksi

6.1.1 Esiinnousseet vaikeat tunteet

Lapsen väkivaltaisuuden nostattamat vaikeat tunteet nousivat haastatteluissa laajasti esiin. Vanhempien välillä oli eroja, mutta monet tunteet olivat yhteneväisiä. Toisinaan tuntemuksia oli vaikea kertoa ja tätä kuvasi hyvin kokonaisvaltainen riittämättömyyden tunne. Perheissä, jossa lapsi käyttäytyy väkivaltaisesti, koettiin usein myös yksinäisyyttä. Sosiaalisia tilanteita pelättiin sekä hävettiin lapsen käytöksen vuoksi ja siksi näitä pyrittiin myös välttämään.

“jotenkin sellainen kontrollin langat revittää käsistä ja susta tuntuu ettet kontrolloi enää sun elämää ja oot sen takia luuseri tai surkimus.”

Surua kerrottiin olevan vanhemmilla perheen yleisen tilanteen vuoksi, sekä erityisesti kasvavan lapsen puolesta. Tilanne saattoi olla toivoton, eikä lapsen väkivaltaiseen käytökseen löytynyt usein mitään hyviä keinoja tai toimintatapoja. Tämä aiheutti vanhemmissa neuvottomuutta. Tilanteen jatkuessa tämä saattoi nostaa vanhemmassa myös vihan tunnetta, sekä itseään että lastaan kohtaan.

“Se oli jotenkin tosi. Se on ihanaa kun siellä sai niinku tuoda tavallaan myös senkin että mä oon tosi vihainen.”

“Että saa jossain tuoda ne jotenkin ne kaikista kipeimmät tunteet jotenkin iskee pöydälle, että mä tunnen tämmöisiäkin tunteita.”

6.1.2 Vanhemman tunnetaidot

Oman lapsen väkivaltaisuus nosti vanhempien tunnetaidot erittäin tärkeään rooliin. Vanhempien kertomuksien perusteella oma kotikasvatus vaikutti nykyiseen tilanteeseen myös paljon. Aiempia vanhempien kokemia haitallisia toimintamalleja ei tietoisesti haluttu toistaa oman lapsen kohdalla. Haastateltavien materiaaleissa nousi vahvasti tunteiden tunnistamisen tärkeys sekä näiden hallintakeinot

etenkin tilanteissa, joissa lapsi käyttäytyi väkivaltaisesti vanhempaansa kohtaan. Tilanteet saattoivat tulla hieman yllättäenkin eteen ja vanhemman roolina saattoi olla tilanteen rauhoittelu tai vain lapsen tukena oleminen. Kertomuksissa tuli esiin myös vanhemman mahdollinen hallitsematon käytös lapsen ollessa väkivaltaisen. Tilanteisiin suhtautuminen koettiin välillä erittäin hankalana.

“sitten oon tietenkin heittäytynyt täysin neutraaliksi ja koittanut olla silleen reagoimatta ja odottanut että tilanne menee ohi.”

Vertaistukiryhmässä tunteista puhuttiin myös paljon, sekä lapsen väkivaltaisuu- den vaikutuksista koko perheeseen. Vertaisuuden avulla vanhemmat sekä tun- nistivat vaikeita tunteitaan paremmin ja saivat jutella näistä muiden kanssa tun- tematta tästä syyllisyyttä. Ryhmän avulla vanhemmat saivat myös tietoa, kuinka lapsen väkivaltaisen käytös on haitallista myös tekijälle itselleen.

“...Mä olin katkera ja vihainen, koska olin hakenut apua ja silti taval- laan jäin yksin. Silti ei saatu sellasta apua mitä oltais tarvittu. Ehkä se vertaistukiryhmä jotenkin korjas niitä kaikkia et sai käydä kaikkia niitä kokemuksia.”

6.1.3 Häpeän käsittelykeinot

Haastateltavat vanhemmat kertoivat vahvasti kokevansa häpeää lapsensa käy- töksen vuoksi. Osittain häpeää nimitettiin myös syyllisyytenä. Syyttelyn kerrottiin kohdistuvan vanhempaan itseensä hyvin vahvasti. Kaikkia vanhempia yhdisti myös huonon vanhemmuuden sekä äitiyden kokemus.

“Oikeasti on niitä aikoja, että on ihan ihan maailman huonoin äiti. Jotenkin just se semmoinen, että ehkä ehkä mulla on se yhdistävä tekijä kaikessa.”

Yhtenä häpeän välttelykeinona käytettiin kyseisten tilanteiden välttämistä, missä lapsi saattaisi käyttäytyä väkivaltaisesti. Vanhemmat jopa kertoivat, etteivät halua kenenkään toisen joutuvan häpeävän heidän puolestaan, koska häpeävät per- heessä olevaa tilannettaan tarpeeksi jo itse. Perheet kokivat parhaimmaksi eris-

täytymisen muista ihmisistä, jotta häpeän kokemusta ei pääsisi syntymään. Häpeän kerrottiin vaikuttavan ihan koko perheeseen, myös sisarussuhteisiin. Tilanteiden välttäminen, eristäytyminen tai eskaloituneet tilanteet vaikuttavat myös väkivaltaisen lapsen sisaruksien elämään merkittävästi.

6.2 Vertaisuuden kokemukset häpeän ja muiden vaikeiden tunteiden käsittelyssä

Vertaisuuteen liittyvät kokemukset ja mahdollisuudet nousivat haastateltavien kokemuksissa esiin hyvin samankaltaisina, eikä eriäviä mielipiteitä juuri tullut esiin. Jokainen ilmaisi kuitenkin näitä esiintyneitä hyötyjä ja mahdollisuuksia omalla tavallaan ja omin sanoin. Vertaisuuden nähtiin lievittävän vaikeita tunteita ja häpeää sekä antavan eväitä tulevaisuuteen. Vastaukset jakautuivat toisaalta vertaisuuden merkityksiin yksilön henkilökohtaisessa elämässä sekä laajemmin vertaisuuden mahdollisuuksiin ihmisten auttamisessa vaikeiden kokemusten käsittelyssä.

Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
Väkivallan tunnistaminen	Vertaisuuden merkitys yksilölle	Vertaisuuden kokemukset Häpeän ja muiden vaikeiden tunteiden käsittelyssä
Uudet oivallukset		
Tunteiden ja kokemusten jakaminen		
Kuulluksi tuleminen		
Sanaton ymmärrys		
Toivo tulevaisuudesta	Vertaisuuden mahdollisuudet laajemmin	
Vertaisuuden hyödyntäminen sote-kentällä laajemmin		
Tärkeää oikea-aikaisuus		
Kokemuksellisuus ammatillisuuden rinnalla		

TAULUKKO 3. Tulokset taulukon muodossa tutkimuskysymykseen kaksi

6.2.1 Vertaisuuden merkitys yksilölle

Vertaisuuden merkitykset yksilölle nousivat aineistosta selkeästi esiin. Erittäin hyvänä koettiin sanaton ymmärrys ja vuorovaikutus ja kokemusten jakaminen vertaistukiryhmässä. Koetuista asioista pystyttiin keskustelemaan muiden vertaisten kanssa niiden ”oikeilla nimillä”. Vertaisuudessa nähtiin hyvänä yhteisöllisyys, sanaton ymmärrys ja yhteiset kokemukset. Nämä asiat tavallaan tekivät vertaisista vertaisia toisilleen. Haastatteluaineistosta välittyi, että näiden kokemusten avulla vertaiset pystyivät käsittelemään omia tunteitaan ja kokemuksiaan uudella tavalla. Kokemus, että ei ole ainoa vastaava kokenut, antoi vahvistusta omille haastaville tunteille ja sille, ettei näissä tunteissa ollut mitään väärää. Vertaisuuden vahvuudet tältä kannalta tulevat hyvin esiin seuraavassa vastauksessa:

”Tulee mieleen että auttaminen. Voi tulla sellanen voimaantumisen kokemus tai joku sellanen yhteisöllinen kokemus. Niinku se tuki ja

ehkä se että kun tietää että toinenkin on kokenut jotain samaa, niin siinä on sanaton ymmärrys ja toinen ymmärtää puolesta sanasta. On eri asia jos puhuu jollekin vaikka viranomaiselle tai jollekin joka tavallaan on auttajan roolissa, mutta hällä ei ole samanlaista kokemusta, niin ei tule kokemusta että olisi ymmärretty. Sillain ajattelen että pystyy auttamaan vaikka ei olisi kokenut samaa, mutta silti ajattelen että siitä puuttuu jotain että, minkä voi jakaa vaan sellasen kanssa joka on kokenut vaan niitä samoja asioita.”

Tunteiden ja kokemusten jakamista vertaisten kesken kuvailtiin hyvin samankaltaisesti. Ryhmässä pystyi puhumaan aiheista, joista vanhemmat eivät olleet puhuneet aiemmin kenellekään. Ryhmässä muiden vertaisten kanssa vallitsi ymmärrys, kun kaikki olivat kokeneet samanlaisia asioita. Vertaisuuden kokemukset toivat myös helpotusta omaan oloon ja siihen, että ymmärsi, ettei ole kokemustensa kanssa yksin.

“Ehkä se on sitä kokemusten jakoa ja semmoista että. Tietää, että ei ole yksin näiden asioiden kanssa, kun puhutaan kuitenkin aika semmoisista isoista jutuista, että kaikki ei välttämättä ymmärrä niitä muuta kuin semmoiset, jotka on itse kokenut.”

“Ehkä se et helposti jos vaan ite pähkäilee omia asioitaan, niin tuntuu et on ainoana niitten asioitten kanssa. Mut sit kun kuulee muidenkin tarinoita, niin tajuaa että se onkin aika yleismaailmallista tai jotenkin se et pystyy jakaen sen oman kokemuksen tai että näkee että muillakin on samanlaista.”

Vertaisuuden ansioista omat vahvuudet olivat nousseet paremmin esiin ja omat näkökulmat asioista myös monella tavalla laajentuneet. Se että ymmärsi vertaisryhmässä muiden kokemia asioita, selkiytti omaa ajattelua ja tuntemuksia ja toisaalta antoivat uskoa ja voimaa tulevaisuuteen. Ryhmässä oli mahdollista pohtia asioita yhdessä ja mistä tietyt tunnetilat johtuvat. Yksi vanhemmista kertoi esimerkiksi syyllisyyteen liittyen näin:

“Niin se vaan väkisin menee tavallaan sinne omaan mieleen, että jos mä olenkin se yhdistävä tekijä tässä kaikessa ja sitten ehkä jossain. Oma mielikin uskoin siihen, että jos se onkin vaan minä, että niillä olisi parempi jossain muualla tai ne käyttäytyis paremmin jossain muualla. Niinku se. Että jotenkin semmoinen niinku ehkä sen semmoisen jakaminen on niinku nousi ehkä just se semmoinen niinku. Että jännä jotenkin, että siinä tilanteessa niinku sä itseäsi vielä syylistät sellaisessa tilanteessa.”

Niinku semmoinen niinku että se yhdisti jotenkin tuntu että meitä kaikkia että että miksi?

Niinku jotenkin se tuntui ihan älyttömältä niinku jotenkin. nyt tässä kohtaa ehkä kun on vähän pääsy, niinku sillä lailla eteenpäin, mutta että jotenkin sitä vikaa hakee niinku itsestä itestä.”

6.2.2 Vertaisuuden mahdollisuudet laajemmin

Aineistosta nousi vahvasti esiin näkemys, että vertaisuutta pitäisi hyödyntää esimerkiksi julkisessa sosiaali- ja terveydenhuollossa enemmän muun avun ohella. Julkisissa sosiaali- ja terveyspalveluissa pitäisi olla enemmän tietoa eri auttamisen vaihtoehtoista ja nähdä näiden eri keinojen tärkeys ammatillisen avun rinnalla.

“esim. julkisessa terveydenhuollossa tai sos.huollossa pitäisi olla kaikki verkot vesillä ammattilaisilla tietenkin tällaisista järjestötoiminnoista, hankkeista, jota tiedetään. Tällaista ei ainakaan mun kokemuksen ole sote-palveluista ole saanut. Ovat aivan pihalla täysin kaikista tällaisista. Tavallaan se kun lapsi satuttaa juttukin tuli jostain, en edes muista mistä tuli. Mä taisin jossain palaverissa kertoa siitä itse julkiselle sote-palvelulle.”

Vertaisuudessa korostuu oikea-aikaisuus eli vertaisuus on hieman erilaista riippuen siitä, missä vaiheessa omaa tilannettasi pääset työstämään. Vertaisuuden merkitys voi olla siis erilainen riippuen siitä, onko tilanne akuutti vai onko tapahtumista jo hieman enemmän aikaa. Vertaisuus nähtiin tärkeänä kokemuksena myös silloin kun itsellä ei ollut enää akuutti tilanne. Yksi vanhemmista kuvasi hyvin tätä vertaistuen merkitystä erityisesti vaikeassa elämäntilanteessa seuraavasti:

“Sanotaan näin, että siinä ryhmässä missä olin, niin toki se oli ihan semmonen miellyttävä kokemus, mutta en saanut vertaistukea silloin kun olisin sitä tarvinnut. Eli tavallaan se oli paljon sen jälkeen, kun se kehitysvaihe mun lapsella oli ollut siinä et hän ei ole pystynyt käsittelemään niitä tunteita. Niin tavallaan se, että joo mä ajattelen että se olis ollu tärkeätä, mutta mä en tiedä että miltä sellanen tuntuu loppujen lopuksi. Että sä saat sitä siihen akuuttiin tilanteeseen. Mutta että tottakai sä tiedät, että maailmassa on muitakin, mutta että se, että siinä kohtaa ei ole ollut ketään tiedossa, oikeaa ihmistä, ne on

vaan ollut jotain tukea jossain. Mutta ihan miellyttävää se oli näin jälkikäteenkin.”

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyömme tarkoituksena on ollut selvittää vanhempien esiin nousseita tunteita oman lapsen käyttäytyessä väkivaltaisesti. Miten vertaisuudella pystytään vaikuttamaan näihin ja eritoten häpeän sekä muiden vaikeiden tunteiden kokemuksen käsittelyyn. Tutkimuksessamme selvisi, kuinka lapsen väkivaltaisuus herätti vanhemmissa hyvin laajan tunteiden kirjon. Vanhemmat toivat esiin, kuinka heitä ei ole pystytty terveydenhuollossa kohtaamaan heidän tarvitsemallaan tavalla. Konkreettisia apuja ei ole ollut antaa ja vanhemmat olisivat halunneet vahvistusta omaan vanhemmuuteensa. Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten tarjoama apu ei ole tuottanut vanhemmille helpotusta. Pääosin ongelmana tilanteessa ollut tarpeiden tunnistamisen haasteellisuus sekä tarjottavien palveluiden ja perheiden tarpeiden kohtaamattomuus. Ammattilaisten tuki ei ole saavuttanut yhtä suurta vastetta kuin vertaistukiryhmän anti.

Haastatteluiden yhdeksi teemaksi nousi vahvasti vanhemman omat tunnetaidot. Laajempi ymmärrys omien tunteiden tunnistamisesta sekä näiden hallitsemisesta toivat tilanteisiin turvaa ja autoivat näiden käsittelyssä. Tunnetaitojen hallitseminen tuntuu kuuluvan myös tämän päivän vanhemmuuteen, jolloin jatkumona lapsien tunnekasvatusta tapahtuu aiempaa enemmän. Tämä tuo nykypäivän vanhemmille paljon lisätaakkaa, koska omassa kotikasvatuksessa tunnetaitojen merkitystä ei ole välttämättä osattu pitää arvossaan. Vanhempien vaatimusten lisääntyessä myös palveluiden tulisi vastata näihin tarpeisiin.

Ammattilaisten tietoisuutta tulisi lisätä lapsien väkivaltaisesta käytöksestä. Nykyään tästä puhutaan enemmän ja haastattelujen perusteella vanhemmat jäävät ilman vertaistukiryhmää asioiden kanssa todella yksin. Ammattilaisten kouluttaminen lisäisi puheeksi ottamisen helppoutta sekä keventäisi vanhempien häpeän ja syyllisyyden taakkaa. Koko perheen ammattitaitoinen kohtaaminen vaikuttaisi positiivisesti myös sisaruksiin, joihin väkivaltaisesti oireileva lapsi usein heijastui kielteisesti.

Opinnäytetyömme vastausten perusteella tuli selkeästi esiin, että vertaisuuden hyödyt häpeän ja vaikeiden tunteiden käsittelyssä olivat yksilön kannalta kiistatonta. Vertaisuus mahdollistaa tunteiden läpikäymisen ja käsittelyn uudella tavalla sekä samaan aikaan antaa voimavaroja tulevaisuuteen. Vertaisuuden avulla aiemmat haasteet ja lapsen väkivaltaisuuden aiheuttamat häpeän ja muut vaikeat tunteet saivat vertaisryhmässä korjaavan kokemuksen. Häpeä, suru ja syyllisyys olivat tunnetiloja, joihin haastateltavat olivat saaneet apua vertaiskokemusten kautta.

Vertaiskokemuksissa havaittiin opinnäytetyön perusteella avun oikea-aikaisuuden merkitys. Vertaisuudesta saa suurimman avun silloin, kun itse käy vaikeita asioita läpi omassa elämässään ja tilanne on akuutti. Tämä puolestaan tukee ajatusta siitä, että vertaisuutta tulisi hyödyntää paremmin ja tehokkaammin ammatillisen avun rinnalla myös julkisella sote-puolella. Opinnäytetyömme tuloksiin pohjautuen hyöty tästä olisi varmasti selkeä. Vertaisuuden ei ole tarkoitus korvata ammatillista apua, vaan toimia ammatillisen avun rinnalla ja täydentää toinen toisiaan.

8 POHDINTA

Ehdotuksen tästä opinnäytetyömme aiheesta saimme Tampere Settlementin Perheväkivaltaklinikalta, Kun Lapsi Satuttaa -työn kautta. Aihe kiinnosti meitä molempia alusta asti etenkin sen vuoksi, että aikaisempia tutkimuksia tästä aiheesta ei juurikaan ole tehty. Keskustelimme paljon opinnäytetyön suunnitteluvaiheessa näkökulmista, joilla halusimme aihetta lähestyä. Melko nopeasti häpeä nousi keskusteluissamme esiin, sillä väkivaltatyön kentällä tämä tunne on usein läsnä, erityisesti kun puhutaan ihmisistä, jotka ovat joko kohdanneet tai käyttäneet itse väkivaltaa läheisiään kohtaan. Pidimme aihetta tärkeänä ja koimme, että pystymme osaltamme nostamaan tätä tärkeää aihetta enemmän ihmisten tietoisuuteen. Koska olimme motivoituneita aiheen tutkimiseen, on opinnäytetyön prosessi edennyt mielestämme hyvin ja ilman suurempia vaikeuksia.

Keskustelimme yhdessä opinnäytetyön onnistumisista ja haasteista ja olimme yksimielisiä näiden suhteen. Haasteena oli opinnäytetyömme viivästyminen suunnitellusta aikataulusta. Opinnäytetyömme kohderyhmänä olevan vertaistukiryhmän aloitus viivästy alkuperäisestä ajankohdastaan. Pohdimme vaihtoehtoa toteuttaa aiheesta kirjallisuuskatsaus, sillä aihe kiinnosti meitä niin paljon, että emme olisi halunneet aihetta kokonaan vaihtaa. Kun vertaisryhmän toteutuminen varmistui, pidimme oikeana ratkaisuna toteuttaa opinnäytetyömme alkuperäisen suunnitelmamme mukaisesti. Haastatteluiden tekeminen oli meille mielekästä ja olimme kiinnostuneita aineiston analyysistä sekä tutkimustulosten selvittämisestä. Opinnäytetyön viivästyminen toi meille toisenkin haasteen, mielestämme aiheeseen oli vaikeampi orientoitua uudestaan pidemmän tauon jälkeen. Monet asiat olivat jo unohtuneet ja jouduimme tavallaan perehtymään aiheeseen uudestaan alusta asti.

Mielestämme onnistuimme tutkimusmenetelmän valinnassa. Tulevina sosiaalialan ammattilaisina ja työntekijöinä pidämme molemmat tärkeänä ihmisten kohtaamisistaitoja. Tämän vuoksi sosiaalialan opinnäytetyöhön sopii haastattelu, jossa on pakko mennä tietyllä tapaa lähelle haastateltavaa ja laittaa myös oma persoonallisuutensa peliin. Toisaalta haastattelun avulla saimme aiheesta syvällisempää tietoa kuin esimerkiksi kyselylomakkeella olisimme saaneet. Pidimme

haastattelutilanteita kaikkia erilaisina ja ainutlaatuisina. Haastattelut onnistuivat hyvin ja huomasimme, että samatahtisuutemme helpotti haastatteluiden käytännön toteutusta. Kaikkien haastatteluiden jälkeen oli hienoa huomata, kuinka haastateltavat toivat jokainen esiin opinnäytetyömme aiheen tärkeyden. Tämä vahvisti ajatustamme siitä, että opinnäytetyön aihevalinta oli oikea.

Opinnäytetyötä aloittaessamme koimme haasteena sen, että tutkimustietoa aiheesta ei juurikaan ollut ja sitä oli vaikea löytää. Emme kuitenkaan kokeneet tätä isona ongelmana, sillä opinnäytetyömme teemoihin oleellisesti liittyvistä käsitteistä, lähisuhdeväkivallasta, vertaisuudesta, häpeästä ja vanhemmuuden herättämistä tunteista löytyi kattavasti aiheeseemme linkittyvää teoretietoa.

Lasten vanhempiinsa kohdistamaa väkivaltaa ilmiönä olisi mahdollista tulevaisuudessa tutkia vielä paljon laajemmin ja eri näkökulmista. Lisäksi näkisimme, että vertaisuutta ja vertaistoimijuutta voisi hyödyntää sosiaalialalla laajemminkin sekä eri yhteyksissä. Vertaisuudella on mielestämme tärkeä paikkansa ammattilaisten antaman avun rinnalla. Aihe sinänsä on edelleen tabu ja aiheuttaa suurta häpeää, siitä huolimatta, että lasten vanhempiinsa kohdistamaa väkivaltaa tapahtuu perheissä katsomatta sosiaaliseen asemaan tai -luokkaan. Lasten vanhempiensa kohdistamasta väkivallasta ei puhuta julkisessa keskustelussa juuri lainkaan. Ilmeisesti se koetaan niin hankalana ja tunteita herättävänä asiana. Niin kauan kuin jostakin aiheesta vaietaan näin visusti ei tapahdu muutosta parempaan, ja aiheen ympärille tiiviisti kietoutunut häpeän leima ei valitettavasti hällene.

LÄHTEET

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2007. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Juusola, A. 2021. Jutellaanko? Miten käsitellä lapsen kanssa vaikeita asioita. Helsinki: Kirjapaja.

Ensi- ja turvakotien liitto. n.d. Nettiturvakoti. Väkivallan monet muodot. Luettu 28.6.2024. [Väkivallan monet muodot - Nettiturvakoti](#)

Eronen, E. 2023. Vertaistuen ja kokemusasiantuntijuuden käsitteet lapsi- ja perhepalveluissa. Teoksessa Malinen, K, Itäpuisto, M., Moilanen, J., Kiili, J. & Punna, M. (toim.) 2023. Vertaistuki ja kokemukseen perustuva asiantuntijuus lasten ja perheiden voimavarana. Tampere: Vastapaino.

Kaltiala-Heino, R. 2013. Lapsen ja nuoren viha, väkivaltakäyttäytyminen. Teoksessa Nurmi, P. (toim.) Jyväskylä: PS-Kustannus. S. 72, 96-97.

Kinnunen, T. 2006. Vertaistuki erityislapsen vanhempien voimavarana. Pro gradu tutkielma. Kasvatustieteen laitos. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 18.8 2021. URN_NBN_fi_jyu-2006372.pdf

Kytölä, K. 2021. Pahoinpitelystä hyvinpitelyyn. Lähisuhdeväkivalta ja siitä selviytyminen. Tallinna: Tallinna Raamatutrukikoja OU.

Lidman, S. 2015. Väkivaltakulttuurin perintö. Tallinna: Tallinna Raamatutrukikoja OU.

Malinen, B. 2010. Häpeän monet kasvot. Helsinki: Kirjapaja.

Mieli ry. 2023. Vaikeat elämäntilanteet. Väkivalta. Lähisuhdeväkivalta tuo pelon perheeseen. Luettu 28.6.2024. [Lähisuhdeväkivalta tuo pelon perheeseen - MIELI ry](#)

Moilanen, J. teoksessa; Malinen, K. & Moilanen, J. 2021 Vertaistuki ja kokemustieto lapsi ja perhepalveluissa toim. Mari Punna. Verko -hankkeen loppuraportti. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja. Luettu 12.7.2024 https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/503873/JAMKJULKAISUJA3022021_web.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Myllyviita, K. 2021. Häpeän hoito. Tallinna: Printon.

Nurmi, P. & Pruuki, H. 2020. Vanhemman kiukkukirja. Helsinki: Kirjapaja.

Ojuri, A. (2014). Ensi- ja turvakotien Liitto, Vertaisryhmä- käsikirja. Väkivaltaa-kokeneiden naisten osallisuuden ja voimaantumisen tukeminen. Luettu 29.7.2024. https://issuu.com/ensi-jaturvakotienliitto/docs/vertaisryhma_v_kivaltaa_kokeneiden

Oulun ensi- ja turvakoti ry. n.d. Apua sinulle. Lähisuhdeväkivaltatyön yksikkö. Luettu 28.6.2024. [Lähisuhdeväkivaltatyön yksikkö - Oulun ensi- ja turvakoti ry \(ensijaturvakotienliitto.fi\)](https://www.ensijaturvakotienliitto.fi/)

Penney, D. 2018. Defining "Peer Support": Implications for Policy, Practice, and Research. Advocates for Human Potential, Inc., 2018. Luettu 29.12.2023. https://www.ahpnet.com/AHPNet/media/AHPNetMediaLibrary/White%20Papers/DPenney_Defining_peer_support_2018_Final.pdf

Reenkola, E. 2014. Nainen ja häpeä. Helsinki: Minerva Kustannus.

Izaskun I, Ainara A, Edurne E, Nagore A. 2023. Evaluation report of early intervention program in situation of child-to-parent abuse: parents and childrens as participants. Journal of family studies. Vol 29: No 1, 77-96.

Setlementti Tampere. 2024. Perheväkivaltaklinikka - Kun lapsi satuttaa työ. Luettu 29.8.2024. [Kun lapsi satuttaa -työ - Setlementti Tampere ry / PVK \(perhevakivalta.fi\)](https://www.setlementti.fi/)

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Trogen, T. 2022. Lempeän kasvattajan opas. Aikuisen itsesäätely ja itsemyötätunto. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Viljamaa, J. 2018. Hirveä häpeä. Suomalainen häpeä ja kuinka siitä pääsee eroon. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy.

LIITTEET

Liite 1. Alustavat haastattelukysymykset

Yksilöhaastattelu vertaisryhmäläisille

Aluksi esittäytyminen ja vielä tutkimuksen läpi käyminen

- Tutkimuksen tarkoitus
- Anonymiteetti
- Vapaaehtoisuus
- Tietosuoja

Teemahaastattelukysymykset

Vertaisuus

- Mitä vertaiskokemukset sinulle merkitsevät?
- Onko sinulla konkreettista esimerkkiä, tunnetilaa yms. johon vertaiskokemukset ovat vaikuttaneet ja miten?
- Mitä hyvää vertaisuudessa mielestäsi on?
- Entä on siinä jotakin kehitettävää/huonoa?

Lähisuhdeväkivalta

- Mitä tunteita lapsen voimakkaat tunteet sinussa herättävät?
- Miten reagoit tilanteissa, joissa lapsi käyttäytyy väkivaltaisesti?
- Miten koet vertaisryhmän vaikuttaneen perheessänne koetun väkivallan tunnistamiseen?
- Miten koet vertaisryhmän vaikuttaneen ajatuksiisi ja toimintatapoihisi suhteessa perheessänne ilmenevään väkivaltaan?

Häpeä

- Oletko tunnistanut kokeneesi häpeää?
- Miten häpeä vaikuttaa sinuun?
- Miten käsittelet kokemaasi häpeää, mikä helpottaa oloasi?
- Mitä mahdollisia vaikutuksia häpeän kokemuksella on teidän perheessänne?
- Miten mielestäsi ryhmä/ muut vertaiset ovat vaikuttaneet mahdolliseen häpeän kokemukseesi?

Liite 2. Tietosuojailmoitus

Rekisterin nimi	Voimaa vertaisuudesta. Vertaisuuden vaikutukset vanhempien häpeän kokemukseen.
Päiväys	9.1.2024
Rekisterinpitäjä(t)	Mervi Lähteenmäki, mervi.lahtenmaki@tuni.fi & Maarit Simola, maarit.simola@tuni.fi
Ohjaaja tai oppilaitoksen yhteyshenkilö	Minna Putous, minna.putous@tuni.fi
Henkilötietojen käsittelytarkoitus ja käsittelyperuste	Henkilötietojasi käsitellään Voimaa vertaisuudesta, vertaisuuden kokemukset vanhempien häpeän kokemukseen opinnäytetutkimuksessa. Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Henkilötietojen käsittelyperusteena on: Suostumus. Suostumuksen voi peruuttaa milloin tahansa ilmoittamalla tästä rekisterinpitäjälle. Suostumuksen peruuttaminen ei vaikuta ennen suostumuksen peruuttamista suoritettujen käsittelyjen lainmukaisuuteen. Opinnäytetutkimuksen ohjaajalla voi olla pääsy aineistoon opinnäytetyön ohjaamista ja tarkastamista varten. Tällöin rekisterinpitäjänä on Tampereen ammattikorkeakoulu ja käsittelyperusteena yleisen edun mukainen opetustehtävä.
Henkilötietojen säilytysaika	Opinnäytteen/opinnäytteiden valmistuttua aineisto ja henkilötiedot tuhoataan. Siltä osin kuin ohjaajalla on pääsy aineistoon opinnäytetyön ohjaamista ja tarkastamista varten, ohjaajat ja tarkastajat käsittelevät henkilötietoja ainoastaan niin kauan kuin on tarpeellista työn hyväksymistä varten.
Rekisterin tietosisältö ja tietolähteet	<ul style="list-style-type: none"> - Nimitiedot - Yhteystiedot (puhelinnumero, sähköpostiosoite) (kerätään suostumuslomakkeessa) - Haastattelun tietosisältö <p>Tiedot kerätään tutkittavilta itseltään</p>
Rekisteröidyn oikeudet	Tietosuojalainsäädännön mukaisesti sinulle kuuluu oikeus saada pääsy tietoihin, oikaista tietoja, oikeus tietojen poistamiseen (oikeus tulla unohdetuksi), rajoittaa tietojen käsittelyä ja vastustaa henkilötietojen käsittelyä. Jos haluat käyttää jotain oikeuttasi, ota yhteys rekisterinpitäjään.
Oikeus valittaa viranomaiselle	Sinulla on oikeus tehdä valitus henkilötietojen käsittelyä valvovalle viranomaiselle, jos epäilet henkilötietojasi käsiteltävän vastoin tietosuojalainsäädäntöä: tietosuoja.fi, puh: 0295666700, sähköposti: tietosuoja@om.fi

Henkilötietojen vast- taantottajat	Henkilötietojasi ei luovuteta ulkopuolisille.
Rekisterin suojauksen periaatteet	<p>Manuaalinen aineisto säilytetään lukitussa tilassa/kaapissa. Digitaalinen aineisto suojataan käyttäjätunnuksella ja salasanalla tai kaksivaiheisella käyttäjän tunnistuksella (MFA). Aineistosta poistetaan suorat tunnistetiedot.</p> <p>Tietoja käsitellään rekisterinpitäjien tietokoneilla tai puhelimilla, joihin pääsee vain salasanalla tai sormenjäljellä. Yhteydenpito käydään sähköpostin välityksellä, jossa on kaksivaiheinen tunnistus.</p>

Liite 3. Tiedote

Hei!

Olemme kolmannen vuoden sosionomiopiskelijoita Tampereen ammattikorkeakoulusta ja teemme opinnäytetyötä vertaisuuden merkityksistä vanhempien häpeän kokemukseen. Opinnäytetyömme tarkoituksena on selvittää, mitä merkityksiä vertaisuuden kokemuksella on yksilöille. Tarkoituksenamme on tutkia sitä, miten vertaisuuden avulla voidaan käsitellä häpeän kokemuksia. Tutkimuksemme haluamme tuoda ilmi vertaisten näkökulman.

Haluamme toteuttaa tutkimuksemme yksilöhaastatteluna, johon tarvitsisimme vertaistukiryhmään osallistuvia vanhempia haastateltaviksi. Haastattelu olisi tarkoitus järjestää kesän alussa 2024 ja sen kesto olisi noin tunnin. Haastattelu tul- laan tallentamaan litterointia varten, mutta tallennukset hävitetään opinnäyte- työn valmistuttua. Aineistoa käytetään vain opinnäytetyössä.

Kerättyjä tietoja käsitellään luottamuksellisesti. Haastattelua varten kysymme teiltä nimeä, sähköpostiosoitetta ja puhelinnumeroa, mutta tiedot ovat vain mei- dän saavutettavissa. Haastattelun tuloksia ei kuitenkaan pysty yhdistämään tei- hin ja opinnäytetyössä esiinnytte anonymoineina. Haastatteluun osallistuminen on täysin vapaaehtoista ja voitte peruuttaa osallistumisenne milloin vain.

Jos teillä tulee mieleen mitään kysyttävää, ottakaa rohkeasti yhteyttä!

Ystävällisin terveisin

Mervi Lähteenmäki, mervi.lahtenmaki@tuni.fi &

Maarit Simola, maarit.simola@tuni.fi

Tampereen ammattikorkeakoulu

Sosionomikoulutus

Liite 4. Suostumuslomake

SUOSTUMUSLOMAKE

Vertaisuuden vaikutukset vanhempien häpeän kokemukseen.

Suostumus tutkimukseen osallistumiseksi

Minua on pyydetty osallistumaan yllä mainittuun tieteelliseen tutkimukseen ja olen saanut kirjallista tietoa tutkimuksesta ja mahdollisuuden esittää siitä tutkijalla (-joille) kysymyksiä.

Ymmärrän, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja että minulla on oikeus kieltäytyä siitä sekä peruuttaa suostumus ja keskeyttää tutkimus väliaikaisesti syytä ilmoittamatta. Ymmärrän myös, että tiedot käsitellään luotamuksellisin.

Annan suostumukseni tutkimukseen.

Paikka ja päivämäärä

Allekirjoitus

Nimenselvennys

Sähköpostiosoite

Puhelinnumero